

Sarusi Mihály
TORBAN AZ IGAZSÁG
 (Részlet a Beszélfüzér-ből)

- Ott megy a Maláta Feri, a budigyűjtő!
 Sirkertből jövet kívül nem hozza össze az embert a balsors?
 (Hogy most a bal-é a jobb, avagy mégis a bal, a rosszabb sem tudja ebben a kibalsamozott többpárti demokráciában!) Maláta testvér (Érfalvankból lett - nem akármilyen érvágással mezővárosi rangra emelt - Érvárosunk egy szem házgyári lakótelepének vízöblítéssel feltrátra-ülőkének harácsolója) avval üti el az éltéből még visszalévő mintegy negyven esztendő, hogy (meglehetősen kicsiny) konyhája és (amannál valamivel tágasabb) étkező helyisége falát a szakipari munkája során végiglátogatott lakások hazamentett budiyűjtőikével ékíti díszesre.

Hogy tovább ne cifrázzuk, elárulhatjuk - Kendteknek -, K. Kovács Kálmán pápista - temetőbéli elhantolási szertartásáról jövet (torba menet) ejti ki az egyik gyászoló a mellettük elhaladó Feri gyerek nevét. S ha egy név kiejtetik, abból biza - egykönnyen - egész történet kerekedik! Már ha az ember (avagy az asszony, nemkülönben a gyermek, lett légyen fiú, avagy leány) otthon van valahol e nagy - vak - világban.

Maláta! Ha tudnád, mekkora örömet okoztál a gyászolók sorát záró özvegynak, amikor - hogyan, midőn - a mostani lakásba költöztek (ne is mondd, a harmadik emeletre!) s hűlt helyét találta a budiban a porcelán latrina fa ülökéjének!

- Ígérte Maláta, hogyan fogadkozott volna Ferkó, hozza, csak éjén (még ma) haza viszi vissza -, az lesz az első dolga! Mégsem vergődött vele, ángyodnak újat kellett vennie. Gondolhatod, hogy röhögtek a Hangya - boltban!

Ne vihogj ilyen hangosan, intik szószólónkat, nem illik ilyen gyászos gyülekezethez. Hogy a csudába ne.

Fejüket lejjebb hajtják, elgondolkodhatnak az élet folyásának rejtelmeiben, a titkok mélyén.

- Meg kell adni. Korán ment el Kali bátyánk! Még nem töltötte be a hatvanhatot.

- Ha tudta volna, hogy visszajön a föld!

Ez is jóval kezd. A mellette haladó unokaöcs (emennek kompartment tébolyda, szinte-szinte szegényház) a szövetkezetet isteníti, ez meg (amaz szemében, kiköpött kriptaszökevény szovjet kommunista-módrá, már-már hitlerista) a magángazdaság megszállottja.

- Hogyan lenne az, mindenhez ért, mi paraszt dolog, amaz meg csak (ez esetben) a traktorhoz!

- Rám céloz? - szisszen föl az öcskös, ki (amúgy) a kft-gyanús szövetkezet gépszerelője.

- Ne bándd, ha egyszer ahhoz ért.

- Mért, kend mihez?!

Akkor egy rózsafűzért kéne végigimádkoznotok, inti őket nyugalomra a temetésről torba tartó rokonok, ismerősök, szomszédok, szaktársak tömegéből egy vénasszony, ki (tudni való!) ismét erősödő egyházunk újrászerveződött rózsafűzér-társulatának oszlopszerű tagja.

Ilyet!

Ahelyett, hogy a szegény - szerencsétlen - megboldogultra emlékeznének, emlegetnék, milyen rendes magyar ember volt, s hogy akkor most beszélje meg a családot, hogy segíthet a magára maradt családon, nem, még ilyenkor is vitáznak, a maguk ocsmány ügyeit hülye tréfáit veszik elő.

- „Föld”, „kolhoz”, „kiszgazda” ... - húzza el a mamóka a száját. -Az Isten, fiam, a drága Jézus.

Nevét hiába a szádra ne vedd, súgja a mellette haladónak K. Kovács Pista, Kálmán bátyád fia.

- K. Kovács, hát Te is elmentél! - sikít már az ajtó (szinte a kapu) előtt az özvegyn.

Ei, mert túl van árkon-bokron a családban már minden nála idősebb. Miska mondja - meg kell hagyni, nem ok nélkül szomorúan -, hogy akkor most ő következik.

- Nem rád értette a plébános úr!

- De rád nézett - legyintene, ha lenne még hozzá ereje.

Ő még hatvanhárom sincs, aztán idejusson. A nagycsalád feje

lett hirtelen (lenne, ha volna még nagycsalád) olyanformán.

- Maláta nem csak a budifákat gyűjti, összeszedi a postaládák kulcsait is!

Ne izélj, azt is a falra hánnya?

Tisztára mint a faluház honismereti gyűjteményében.

- Nem fizeti a villanydíjat!

- Nagyon utálhatod, ha ennyi szépet terjesztesz róla!

Utátról szó nincsen, de mikor az anyja hatodszor is hiába kérte Malátát, hozná vissza a budiba a fa ülést, mert nem tudnak nyugodtan még... (mondjuk úgy:) kis-és nagydolgot végezni sem - legalábbis európai ember módján, (a nőneműek esetében mindkettőt, a hímneműeket illetően pedig leginkább az utóbbira vonatkozóan) ülvé, s nem állva, mint ahogy (állítólag) a franciák és a kapcsolt részeken, úgy mint Ázsiában, meg a Balkánon élők teszik -, maga kapta föl a távbeszélő készüléket.

- „Halló, ott Maláta? Nem? De Maláta-lakás, nemdebár?! Akkor, ha találkozik a bátyjával, mondja meg neki, anyucikám új budiyűjtőket vásárolt, nem kéri vissza a maga kedves testvérétől tőlünk elvett fa alkalmasságot.” A Maláta leány majd leejtette a telefonon, mert most tudta meg, miben sántikál az öcsikéje.

Akkor még nem volt a Maláta-otthon fala vécé-tár, vagy csak Ari túloz.

Haha.

-„Haha”?! Halkabban.

Nyugodjék békében.

- Békével.

Béke poraira.

- Isten, Isten.

- A halott lelki üdvére!

... -ért.

Egy pohárka geszti szilvórium (tán nem mondtad még, már a halottas házban vagyunk), ha tudnád, mennyivel többet ér, mint öt lityi skót viszki!

- Geszti?

- Mi vóna.

Ha már egyszer.

- Szegény Kálmán.

Csóró ember; na, ezt csak gondoltad.

Csóró, mert mindig csak annyija került, amennyire épp szüksége volt magának és családjának. Nem úgy, mint ez a máj újjívág: raboljunk azonnal a család ötven nemzedékének elegendő ezt, azt! - De ezt a darab földet hogy hagyhattam vóna?

Tor ide, tor oda, bevallhatja: nem bánta meg, hogy hozzáragszott egy kicsikét a magáéhoz a Harangodi-düllőben. Sőt!

Kálmán huszonegy évvel idősebb (özvegyn) sógoráról van szó. Pali bátyád nem megint vett másfél holdat?!

Ha ezt Kálmán megéri.

(Vehetne ő is.)

Bátyjának hét nagyhold földje van, ennyit szerzett vissza a káróptálással, feleennyit kapott negyvenöt után a földosztáskor, de hogy nem buta ember s az elsők közt jelentkezett, hogy neki föld kell, az árverésen majdnem megkértszerelte.

- A vejené adott egy darabot, a többi a kisebbik fia, Jani műveli. Hogy bírná a maga nyolcvanegyhány évével?!

De ha a család nekiáll, ha ma lenne fiatal.

- Szidott a fiam, minek ez nekem! Dehát nyolcvanvalahány-ezerért hogy hagyta volna ott...

A föld pontos árát hogy árulhatná el, még meghallja az adóhivatal besúgója, az ötödik kertszomszéd (akivel még az egyházi elemiben összerúgott).

Ahatárbeli szomszéd árulta a maga földjét, együtt jártak meg a Don-kanyart (majdnem azt hazudta, Doberdót, mert, hogy néha már összekeveri magát meg az apját). A bajtárs szabadult a visszakapott földtől, árából futja - valameddig - orvosra, ő viszont kihúzta (amúgy eléggé meggörcbedi) gerincét és azon nyomban a magáéá vette azt a földrészletet is!

- Majd hagyom az oroszoknak !

Na erre már valóban kitört a kezdődő torban a hahota.

Szerencsére az özvegy és leánya még a konyhában (és a kamrában, valamint a tornácán és a fészerben, nemkülönben az udvaron, valamint - valamennyire - a kertben) tüsténkedett.

A jó öreg - Nyugodjék békében ! - atyja, vén Sanyi bátyánk (ő már a kómenizmus javán jobblétre szenderült) 30 holdas gazdaként került ávéhátok és pártotok (úgy is mondhatni, mindösszesen: államotok) látószögébe, pedig - ilyen kicsinységekkel ki vergődött abban a kíméletlen és életre-halálra szóló osztályharcban ! - 1941 -ben vette azt a tizenkét holdas darabot, amelytől harminc holdra tollasodott (később ezt úgy mondhatták: kulákosodott !) szegény, szerencsétlen hazánkban.

- Halkabban, meghallja az özvegy.

Kisebb gondja is nagyobb annál, hordja a család többi nőtagjával egyetemben az enni-inni valót a torozóknak (házgyári otthonunkba - éléskamra, nyári szín, valamirevaló sütő-főzőhelyiség, egyebek híján - az emeletes ház alatt lévő hobbikertben föl húzott sufnyiból, hol jóelőre elkészültek a torba való dolgokkal).

- Még egy ilyen temetés, és én is elpatkolok - nyög az első fordulóban a lépcsőn pihető (vínagnak aligha mondható) özvegy.

„Kulák”, ütötték rá a bélyeget a '41-ben hitelre vett düllőrészlet miatt '45-től (míg tehették). Szegény (immár szintúgy) megboldogult fia, Kálmán gazdaszéképítőben érettségizett, de hiába minden ("A vén kulák heába tüsténkedik!"), Kali csak a lapáthoz állhatott.

- Megbízhatatlan, az volt akkor a magunkfajta - sercint egyet a padlószőnyeges sarokba (hála az égnek, a háziak háta megett) az első emeleten lakó öreg szomszéd, mert hogy torbeli húscsapat maradt a foga közt.

Baranyában bányában volt munkaszolgálatos (tudják meg a torban hallgatózó ifjabbak, tanuljanak, tudják meg, mi az igazság, mert amúgy ... honnan a fityfenebből tudnák, amikor az iskolában, meg a sajtóban, tévében-rádióban erről ötven éve mélyen kussolnak?!).

- Nyugodjék ... - koccint a torbeli geszti fütyülős szilvapálinkából öntött falatnyival az ember.

Békével.

Hiába, ha ilyen az élet.

Igazságtalan.

Na de hogy egyik szavadat másikba ne öltsd, 28 hónapot szolgált az öreg (hol volt még attól, dehát a kor, a rezsim, a tetű élet túl korán elvitte !), az utolsó időben fizetést is kapott. Akkor már szénbányász Észak-Magyarországon, de annyi volt a levonás - „szállásért”, „étkezésért”, „ruházatért” - , hogy a végén 65 (hatvanöt) forint - jó, hogy nem rubel - tartozással zárta a veres-muszt.

- Ó, jaj - kezdi az özvegy, mert hogy megjött.

Nem csoda, az Ér-parti kerti lakból fölcipelni a vendéglátáshoz nélkülözhetetlen disznópaprikást, savanya ugorkát, cipót és sört, bort, pálinkát, sárga kólát és. Semmi és, az étkezéslet előre fölvehették az emeletes házgyári (kétszobás) lakba, annyi betért, több semmi.

- Még jó, hogy ennyi embernek (egyelőre !) elég egy bili, mert a második már kiszorulna - élcelődik az egykor Jampecnek becézett vén himpellér a tornak helyet adó lakás szűköségén, míg le nem intik.

- Nyugodjék, Isten, Isten !

Nem is rossz ez a kis paprikáshús.

- Hiába, ilyen ugorkát hét határban nem savanyít senki!

Ha még ebbe is beleharaphatott volna ...

K. Kovács Kálmán, élt 66 évet.

Ennyit ér az ember !

- Szart se, de azt most hagyjuk. Nem illik ide !

- Pap bácsit meghívtátok ?

Honnan lenne ennyi eszük, nem Nobel-díjasok ők !

Ilyen emberek...

- Nagypádat (nagyanyáddal, apád húgával s nővérel) a Hortobágyra vitték ! Valami kócsi birtokot emlegetett az öreg, a csárda sötét ablaktalan és fűtetlen kamrájába dugták be négyüket, ott teleltek. A Tisza-parti tanyáról, ahogy minket is a szomszédból, kilakoltatták őket: huszonnégy órát kaptak, hogy ami a két karjukba fér, magukhoz vehessék és takarodjanak, amerre látnak ! Nálunk húzták meg magukat, aztán minket is csúffá tettek: nekünk csak 24 hold földünk volt, de velünk sem bántak kesztyűs kézzel.

Minket csak kitelepítettek, nagypadékat a hortobágyi kényszer-munkatáborba hurcolták !

Öcskös hogy hinne ennek az egész mesének, a jó apja sem regélt róla. Hogy mert volna?!

- Ugyan már, képzelődni tetszik.

Jó, hogy nem említette a (csinált) bort, pláne nem a geszti szilvát, mert kapott volna egyet. (Hogy ne is említsük a tor örömeire.)

- Mindig mondta nagypád, a mai hortobágyi állami gazdaság valaha Debrecen városáé volt ! Hogy nektek erről sem beszélt se a nagypádotok, sem a jó apátok?! Csodákszol?

Az immáron apa nélkül maradt K. Kovács gyermekek egyike Asem hisz az egészből egy mukkot sem. Kitaláció, semmi más, amit ez a tökéletlen öreg hablatyol.

Apjuk az önkényuralom bukását követően igyekezett (volna) elmagyarázni a leányának és a fiának, mi esett meg - valójában - velük, de az addigra már igencsak felnőtt gyermekek értetlenül hallgatták, föl nem fogták, mit karattyol össze.

Ok erről (eddig) nem hallottak ! Sem a tanodákban - pedig hányat kijáratott velük az ezerszer megnyomorított Kálmán! - sem a társadalmi szervezetekben - ahova jobb híján mentek -, ne csodáld.

Az özvegy nem az első felesége Kálmánnak, az elsőt korán eltemette (szegény belerokkant a tenger nyomorúságba). De az új ügybánt velük, árván maradtakkal, mintha az igazi lenne.

- Istenkém.

Ennyi árva egy szobában !

- A Meggyes Csárdában laktak, másfélszer egy arasz méretű, egy szál üveggel védett szellőzőnyílás volt rajta. Jó, hogy nem fagytak meg.

Sokan ott pusztultak a Hortobágyon, amely olyan volt akkor, mint egy jóra való szibériai gulág.

- Ami sok, az sok - önti el a pulykaméreg az öröklétre szenderült Kálmán bácsi nagyleányát (kétyermekes anyát), aki valahogy úgy értette, hogy az apja bajtársa a pufajkás tisztí-különítményeseket gúnyolja. Nem azért szavazott rájuk - hogy visszajöjjenek, visszahozzák a (nemzetközi) „szocializmust”, megint ők parádézzanak -, hogy nevétségessé tegyék.

- Apámnak elhinném, kendnek egy szavát sem !

Pedig Kálmán belekezdett egypárszor, de gyermekei rendre letorkolták: hogy vennék be, hogy a párt, amelyben ők változatlanul hisznek, ilyen piszkos dolgokért lenne felelős.

- Jó, hogy nem Ádámgig és Évágig tetszik visszamenni !

No persze ilyen alapon valóban van köze az egyik dolognak a másikhoz. - Kálmán csak azért nem szólt nektek hamarabb, mert féltett benneteket, nem akarta, hogy bajotok legyen.

Ők az úttörőcsapatban, a KISZ-ben, a szakszervezetben, a pártban. Hogy lehetne ezt megérteni ?

- Maga szerint apám hazudott ?!

Amikor minderről (Kádár haláláig) hallgatott ?

Mint a sír.

- Most már fölvilágosíthatnád a gyermekeidet, Kálmán !

Immár.

- Hallod, ezt már megcseszhetitek.

Szerencsére a kés alig szalad félig.

(A cipóba ? A sonkába ? A kerti vályogvískó falába ? A díszkereti tökbé ? Netán mégis szószátyár Kálmán-barát kománkba ?)

(Ki tudhatja ezt a máj - hibbant - világban.)

- Hiába magyarázta nektek, hogy akiket ti lerománoztatok, ugyanolyan magyarok, mint mi vagyunk! Nem és nem, nem hittek neki.

Azt sem, hogy ezek miatt nem vihette őket a templomba. (És hogy így már nem csoda, hogy az unokáknak nem ízlik a hit- és erkölcsstanra járás.)

A saját apjuknak.

- Menjünk haza, míg rosszul nem végződik.

Halljátok - a XXI. század küszöbén - testvérek, ennél rosszabb már aligha lehet.

Torban az igazság, torban az igaz...

- Ha meg mersz mukkanni - ebben az érgyarmatvári vakvilágban.

Szegény Kálmán bácsi, ezért kinlódta végig az életét.

Még egy szó.